

HÉTKÖZNAPI CSODÁK

VILLÁNYI LÁSZLÓ: AZ ALMA ÍZE

Villányi László

Villányi László negyedik verskötetében **Az alma** ízében az érdektelenség és ezáltal szinte észrevétlenné kopott hétköznapi valóság újrafelfedezésére vállalkozik. Az axiomák mélyén rejlő titok izgatja. A hétköznapi helyzetekben, találkozásokban, apró-cseprő történetekben a létezés kimeríthetetlen gazdagsága. Első pillantásra csupa illékonynak tetsző dolog. Ugyanakkor ez az élményanyag mégsem testtelen, mert az élet érzékletesen eleven szemléletből bomlik ki. Valahogy úgy, ahogyan ez Vasko Popa játékosan komoly világteremtésében, vagy a változás mögött az állandóság-
ra, a lét arhetipikus helyzeteire csodálkozó Follain verseiben, vagy a rejtélyes cseh költő: Vladimír Holan katartikus erejű költészetében történik, akit Villányi is megidézik egyik ars-poeticának is felfogható versének, a **Költészetnek** mottójában, mintegy ezzel is jelezve szellemi vonzalmainak irányát, költői alkatának természetét.

A mottó, mely így hangzik: „Költészet az is, hogy létezel”, nem egyszerűen a férfi-nő közötti viszony rejtvényéről szól, hanem mindeközben a költészet szakrális lényegéről. Annak fölfedezéséről, hogy csoda a lét. Közhelynek tűnő megállapítás ez, melyet az elemző elme hiába ért. Valójában csak átélni lehet. Átéelve rádöbben arra, hogy mindenben s mindenki-
ben a nagy egész nyilvánul meg. Mindennek érzékeléséhez Villányi László korábbi, 1990-ben megjelent könyvének címét idézve „alázat”-ra van szükség. Nos, ennek a látszólag korszerűtlen, valójában a divat hullámmása felett álló értékminőségnek a vállalása nagyon is korszerű, mondhatni bátor költői tett. Márcsak azért is, mert az „alázat” ebben a lírában erő, mely a kétségbeesés anarchiájára, a lázadás abszurdítására a derű, az otthonosság, a remény válaszát adja. Példázzhatja ezt a kötetnyitó ciklus címadó verse a **Korszerűtlen**, mely így exponálja a témát: „Szeretek naponta végigmenni gyermekkorom / utcáin, s a boltban ugyanazon a nyelven / kémi kenyeret, mint harminc év előtt; / szeretek újra meg újra találkozni kedves / arcokkal, bólintani merengő lányok felé, / vagy felriadni, ha rámköszönnek ők”. A felsorolás folytatódik, ám ennyiből is kitűnik, hogy mennyire eszköztelen, már-már a prózaiság szürke darócába öltöztetett Villányi verse. Idézése azért is problémás, mert a hosszan kitarított mondat - ezúttal is egyetlen mondat az egész vers-
egészből derül csak ki a lényeg, emelkedik fel a közlés a gondolatív végén lírai magaslatokra. Ezt a fel-
szökkenést a hétköznapi-
nak, az unalomig ismertnek lassú és fokozatos átlényegítése előzi meg. S épp ez a mozzanat: az átlényegítés, mint a tárgy érzelmi és gondolati felfedezése, átértékelése Villányi költői erőssége, melyben a cím állítása finoman ironikus idézőjelbe kerül, mintegy sugallva azt a tanulságot, hogy korszerűség és korszerűtlenség helyett inkább értékesről és értéktelenségről, lényegről és lényegtelenről, a kontinuitásként megélt időről kéne beszélünk. Arról a folyamatról, melyben otthonunkká éljük a várost, felfedezzük benne s általa - immár tágabb összefüggésben - a létben otthonosság lehetőségét. Ez a valóság-
érzékelés tükröződik azokban a versekben, ahol a költő legendává költi a valóságot, például a levélfeladás
ceremóniáját, s így beszél a **Postáskisasszonyokról**: „a barna: borítékra szeretkezi a bélyeget, / a szőke
ferdén ragaszt, így tudom titkaikat, / álmukról fecseg a bélyegzés lendülete”.

A valóság költőiesítése vagy fordítva: a hétköznapiakban megtalálható apró csodák versbe foglalása újra meg újra a létezés rejtett értelmébe vetett hitet sugározza. Ezt hirdeti az **Üzenet** kamaszának felirata a „röphíd” vaslemezén: „lányok, imádlak benneteket!”. Hasonlóképpen a létezés örömeinek hírnökei Villányi költészetének más szereplői, így az újságos, a jövő-menő lányok, a gyerekkocsiban csecsemőjét tologató fiatal édesanya, vagy az a titokzatos nő, aki öltözködése pillanatában még nem tudja, hogy mennyire illik majd sötét ruhájához az orgonaág, amivel a nap folyamán megajándékozzák (**Újságos; Vétel; Orgona**). E lírai történetek mélyén valójában ugyanaz a személet munkál, mint a gnomatikus tömör **Sebességben**, ahol a költő a megismerés kérdésével viaskodik:

Nem tudok elég lassan úszni
élvezve az összes zöldet
egyenként a folyó cseppjeit.

A versben a gondolatot kifejező kép villámcsapásszerű hirtelenséggel, tehát intuitív módon válik megvilágosodássá. A megismerő én jóllehet tudatában van annak, hogy véges érzékszerveivel a teljességet nem ragadhatja meg, de nem kételkedik abban, hogy végességében is a végtelennel találkozik.

Ez a meggyőződés a kötet további ciklusainak (Lótusz, Egy más erő, Négy évszak) verseiben határozottan elmélyül. A konkrét történetek, valóságos és képzelte utazások, törékeny gesztusok, szépséges pillantások, erotikus pillanatok mind-mind hozzátesznek valamit a világhoz, mely egyre teljesebbé válik. Lényegében ezt a reményteli állapotot fogalmazza meg az **Eper** című haiku: „Ma csak rózsaszín / holnapra érett lesz / teljességet akar.” Ugyanezt a teljességvágyat jelképezi Villányi más verseiben az alma, melynek egyszerre konkrét és elvont jelentése van. Többnyire a szerelem megélésének, a szépség megpillantásának extatikus pillanataiban fejezi ki a kimondhatatlant - a létezés örömét. A már említett Költészetben például így:

Integetésed a buszról, lépésed hozzám,
szinte belém, ujjaid között az alma,
csuklód íve, mikor verset olvasol;
várakozásod, szemérmes szemérmatlenséggel,
a teljes élvezetre, örömed nem titkolt
hangja, a szabadság, ahogy magadba fogadsz.

A teljes terjedelmében idézett versben nemcsak a világ érzéki megismerésének jelképe az alma, hanem a költészet gyümölcse is. Költészet és szerelem, költészet és lét közé újra meg újra egyenlőségjel kerül. Példázzhatja ezt a **Nélkülem** következő részlete is, melyben így villan fel az ismerős motívum: „Szeretem nélkülem élt életedet: / lépteidet az idegen városban, / almád ízét, éjszakád színét; /.../ eljövendő holnapodat, mikor / a nélkülem éltet is nekem adod.” A **Borotválkozás utánban** ez a motívum szinte kozmikus jelentéssel gazdagodik: „Harminc év előtt gázolok, ujjaim közt kibuggyan az/iszap. Kagyló nyílik, sodródok különös lebegéssel./ Számban az alma íze: fölrobbant csillagok üzenete. / Ismer valaki.” Az idézet folytatható az **Atlantic /Since 1888** / című verssel, melynek hőse napjában vagy tizenhétyszer ül vonatra, száll le a város szélén. „Az utazásból csupán néhány másodperc volt fontos: / amíg azonosítani próbáltam házukat. /.../ Látni akartam ablakát. Ahogy olvas, meditál, beleharap egy almába. Amikor messzi útról tér haza.” E példákban szertartás zajlik, egyszerre komoly és játékos rítus, valamiféle beavatás, melynek érzékletes jelképe az alma egyszerre példázza a létezés édességét, a teljesség, a szépség hatalmát. A testi és lelki szerelem misztikus egységét. A hazatalálás örömét.

Villányi László költészetének alighanem ez a rejtett tudás ad igazi jelentőséget. A szelíd hit, amivel megnyugtat bennünket, mint a **Stáció panzióban** is, hogy élhető az élet, lakható a lét, hiszen: „Minden kisvárosban ugyanaz a nyugodt arcú, öreg taxisoőr vár bennünket.” (Orpheus, 1994.)

BAÁN TIBOR